

MINISTERE DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA
REGION DE BRUXELLES-CAPITALE
CLASSANT COMME MONUMENT LA
TOTALITE DES VESTIGES DE LA
PREMIERE ENCEINTE SIS RUE
LÉOPOLD, 25 ET RUE DU FOSSÉ-
AUX-LOUPS, 39, A BRUXELLES

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-
Capitale,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la
conservation du patrimoine immobilier,
notamment les articles 22 et 23;

Vu l'arrêté du Gouvernement de la Région de
Bruxelles-Capitale du 30 mars 2000 entamant
la procédure de classement comme
monument de la totalité des vestiges de la
première enceinte sis rue Léopold, 25 et rue
du Fossé-aux-Loups, 39, à Bruxelles;

Vu l'avis du collège des bourgmestre et
échevins de la Ville de Bruxelles émis le 24
août 2000;

Vu l'avis de la Commission royale des
monuments et des sites émis le 7 août 2002;

Considérant que les propriétaires n'ont pas
émis d'observation dans le délai prévu par
l'article 20 de l'ordonnance du 4 mars 1993;

Sur la proposition du Ministre-Président du
Gouvernement de la Région de Bruxelles-
Capitale et du Secrétaire d'Etat chargé des
Monuments et Sites,

MINISTERIE VAN HET BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK GEWEST

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE
HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT
BESCHERMING ALS MONUMENT VAN
DE TOTALITEIT VAN DE
OVERBLIJFSELEN VAN DE EERSTE
STADSOMWALLING GELEGEN
LEOPOLDSTRAAT 25 EN
WOLVENGRACHT 39 TE BRUSSEL

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993
inzake het behoud van het onroerende
erfgoed, inzonderheid op artikelen 22 en 23;

Gelet op het besluit van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering van 30 maart 2000
houdende instelling van de procedure tot
bescherming als monument van de totaliteit
van de overblijfselen van de eerste
stadsomwalling gelegen Leopoldstraat 25 en
Wolvengracht 39, te Brussel;

Gelet op het advies van het college van
burgemeester en schepenen van de Stad
Brussel uitgebracht op 24 augustus 2000;

Gelet op het advies van de Koninklijke
Commissie voor Monumenten en
Landschappen uitgebracht op 7 augustus
2002;

Overwegende dat de eigenaars geen
opmerkingen hebben meegedeeld binnen de
termijn opgelegd in artikel 20 van de
ordonnantie van 4 maart 1993;

Op de voordracht van de Minister-
Voorzitter van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering en van de
Staatssecretaris, belast met Monumenten
en Landschappen,

Copie certifiée conforme

Voor eensluïdend afschrift

CHANCELLERIE

Gilles Cleopold
KANSELARIJ

ARRETE :

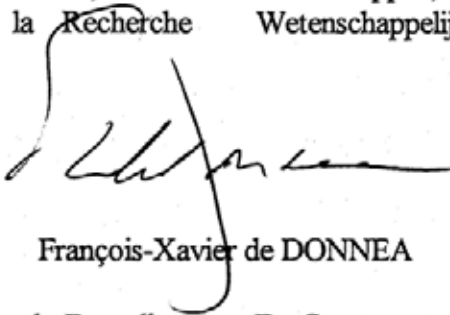
Article 1er – Est classée comme monument la totalité des vestiges de la première enceinte sis rue Léopold, 25 et rue du Fossé-aux-Loups, 39, connus au cadastre de Bruxelles, 2e division, section B, 4e feuille, parcelles n° 961m et 936k, en raison de leur intérêt historique et archéologique, précisé dans l'annexe I du présent arrêté.

Art. 2 - La zone de protection relative au monument décrit dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 3 - Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 26 -09- 2002

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation Urbaine et de la Recherche Scientifique,

François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des personnes,

BESLUIT :

Artikel 1 - Wordt beschermd als monument de totaliteit van de overblijfselen van de eerste stadsomwalling, gelegen Leopoldstraat 25 en Wolvengracht 39, bekend ten kadaster te Brussel, 2de afdeling, sectie B, 4de blad, percelen nrs 961m en 936k, wegens hun historische en archeologische waarde, zoals nader bepaald in bijlage I van dit besluit.

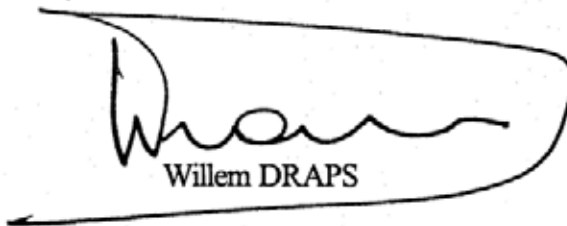
Art. 2 - De vrijwaringszone met betrekking tot het in artikel 1 vermelde monument omvat het geheel van de percelen en de wegen alsook de gedeelten van de percelen en de wegen opgenomen in de omtrek zoals afgebakend op het plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 3 - De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 26 -09- 2002

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

De Staatsecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen

Willem DRAPS

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT DE LA TOTALITE DES VESTIGES DE LA PREMIERE ENCEINTE SIS RUE LEOPOLD, 25 ET RUE DU FOSSÉ-AUX-LOUPS, 39, A BRUXELLES

Réf. cadastrale : Bruxelles, 2e division, section B, 4e feuille, parcelles n° 961m et 936k.

Description sommaire :

Un tronçon de courtine formant mitoyen entre la parcelle 936k, d'une part, et la parcelle 961m, d'autre part, sur toute son élévation en cave, y compris ses fondations. Il s'agit de maçonneries en moellons de grès bruxellien datant du XIIIe siècle reconnues par un sondage archéologique suivi de fouilles en 2000, dans les caves du bâtiment arrière de l'immeuble sis rue Léopold, 25. Une arcade de fondation et deux piles ont été mises au jour lors de travaux d'aménagement intérieur. Un simple contre-mur du XIXe siècle en brique masquait ces vestiges qui ne se poursuivent pas au rez-de-chaussée.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier :

La première enceinte de la ville de Bruxelles dont l'édification remonte au XIIIe siècle est la plus ancienne construction civile conservée sur le territoire régional. Il s'agit d'un monument auquel plusieurs fonctions se rattachent, qui fait figure de symbole même de l'urbanité médiévale et qui a façonné une part importante du paysage urbain du Pentagone. A ce titre elle présente un intérêt historique, archéologique, architectural et même touristique qui est reconnu par tous. En particulier, l'unicité du monument qui apparaît au travers des techniques constructives identiques mises en œuvre tout au long de son tracé, en fait un ensemble architectural complexe à caractère exceptionnel.

Les vestiges visés par le présent arrêté, sont ténus et peu visibles mais ne sont cependant pas d'un moindre intérêt que les tronçons bien connus qui ont été classés en priorité. Les présents vestiges conservent, en effet, une authenticité archéologique beaucoup plus grande que certaines parties déjà restaurées et permettront la poursuite de l'étude scientifique du monument dont certains aspects sont encore méconnus à ce jour. En effet, la recherche en la matière évolue continuellement et il est donc indispensable de maintenir à disposition des historiens et des archéologues toutes les données encore disponibles à propos de l'enceinte, pour permettre toutes les analyses qui pourraient s'avérer nécessaires et tous les examens et réexamens que la progression des connaissances imposera.

En outre, le caractère peu visible du monument n'est pas nécessairement définitif. L'évolution urbanistique des parcelles situées de part et d'autre des vestiges, reprises dans la zone de protection, pourrait déboucher à l'avenir sur des possibilités de mise en valeur du monument.

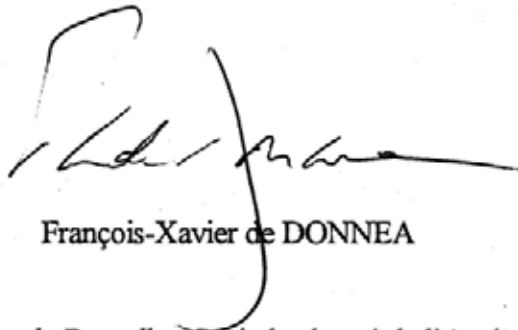
Bibliographie : V.-G. MARTINY, Bruxelles. Architecture civile et militaire avant 1900, Bruxelles, 1992, pp. 63-71 et 80-83, G. DESPY, Le problème de la première enceinte, *Bulletin*

de la Classe des Lettres de l'Académie royale de Belgique, 6e série, VIII (1-6), 1997, pp. 285-287 ; M. DE WAHA, Les enceintes sur arcs des anciennes principautés belges, Les enceintes urbaines (XIIIe-XVIe siècle), Paris, 1999, pp. 197-210 (121e Congrès national des sociétés historiques et scientifiques, Nice, 1996).

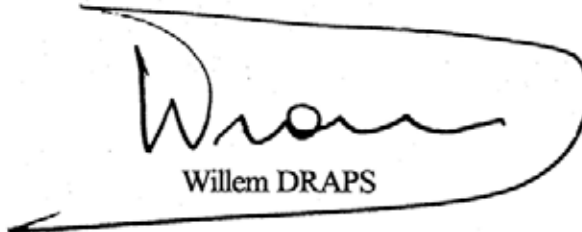
Vu pour être annexé à l'arrêté du 26-09-2002

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation Urbaine et de la Recherche Scientifique,

François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des personnes,

Willem DRAPS

Copie certifiée

Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE
Gilles CLAES
KANSELARJ

BIJLAGE I VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE TOTALITEIT VAN DE
OVERBLIJFSELEN VAN DE EERSTE STADSOMWALLING GELEGEN
LEOPOLDSTRAAT 25 EN WOLVENGRACHT 39 TE BRUSSEL

Kadastrale gegevens: Brussel, 2de afdeling, sectie B, 4de blad, percelen nrs 961m en 936k

Beknopte beschrijving:

Het gaat om een deel van de walmuur dat de gemene muur vormt tussen perceel 936k enerzijds en 961m anderzijds. De overblijfselen bleven in de kelders over de gehele opstand bewaard, funderingen inbegrepen. Het breukstenen metselwerk is van 13de-eeuwse, brusseliaanse zandsteen en werd geïdentificeerd tijdens een archeologische peiling, gevolgd door opgravingen in 2000, in de kelders van het achterste gebouw van het pand in de Leopoldstraat 25. Tijdens verbouwwerken in het interieur werden een funderingsboog en twee pijlers blootgelegd. De boog, die op de begane grond niet wordt voortgezet, ging schuil achter een eenvoudige, 19de-eeuwse steunmuur van baksteen.

Waarde van het goed volgens de maatstaven vastgesteld in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed:

De eerste stadsomwalling van Brussel dateert van de 13de eeuw en is de oudste burgerlijke constructie die op gewestelijke bodem bewaard is gebleven. Het gaat om een monument dat verschillende functies uitoefent, het symbool zelf van de middeleeuwse stedelijkheid vormt en tegelijkertijd het stadsbeeld van de Vijfhoek voor een groot deel heeft bepaald. In dat opzicht geeft ze blijk van een door iedereen erkende historische, archeologische, architecturale en zelfs toeristische waarde. Het unieke feit dat de hele omwalling werd opgetrokken volgens identieke bouwtechnieken, maakt van dit complexe architecturale geheel een uitzonderlijk bouwwerk.

Hoewel de overblijfselen die hier voor vrijwaring worden voorgesteld, fragmentair en weinig zichtbaar zijn, zijn ze even waardevol als de beter bekende overblijfselen die eerst voor bescherming in aanmerking kwamen. Hun archeologische authenticiteit is immers veel groter dan dat van sommige gerestaureerde delen, waardoor ze nuttig kunnen zijn voor het wetenschappelijk onderzoek van het monument en een betere kijk geven op sommige – tot nu toe onbekende – aspecten. Het onderzoek terzake evolueert immers doorlopend en het is dus van het grootste belang dat historici en archeologen over alle gegevens in verband met de stadsomwalling beschikken om de noodzakelijk analyses alsook alle onderzoeken en hernieuwde onderzoeken uit te kunnen voeren die de steeds toenemende kennis vereist.

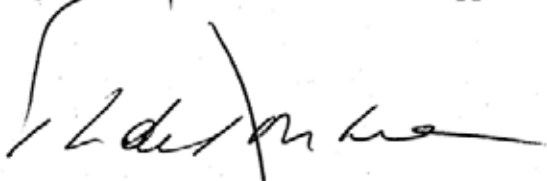
Bovendien is de beperkte zichtbaarheid van het monument niet noodzakelijk definitief. De stedenbouwkundige ontwikkeling van de percelen aan weerszijden van de overblijfselen die opgenomen zijn in de vrijwaringszone, zou in de toekomst kunnen leiden tot een heropwaardering van het monument.

Bibliografie: V.-G. MARTINY, Bruxelles. Architecture civile et militaire avant 1900, Bruxelles, 1992, pp. 63-71 et 80-83, G. DESPY, Le problème de la première enceinte, *Bulletin de la Classe des Lettres de l'Académie royale de Belgique*, 6de reeks, VIII (1-6), 1997, pp. 285-287 ; M. DE WAHA, Les enceintes sur arcs des anciennes principautés belges, *Les enceintes urbaines (XIIIe-XVIe siècle)*, Parijs, 1999, pp. 197-210 (121e Congrès national des sociétés historiques et scientifiques, Nice, 1996).

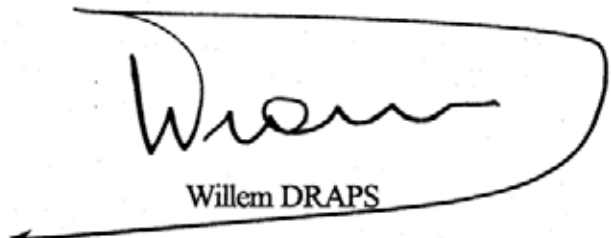
Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 26-09-2002

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

François-Xavier de DONNEA

De Staatsecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen

Willem DRAPS

Copie overgemaakt op 26-09-2002

Voor eenstudeerend afschrift

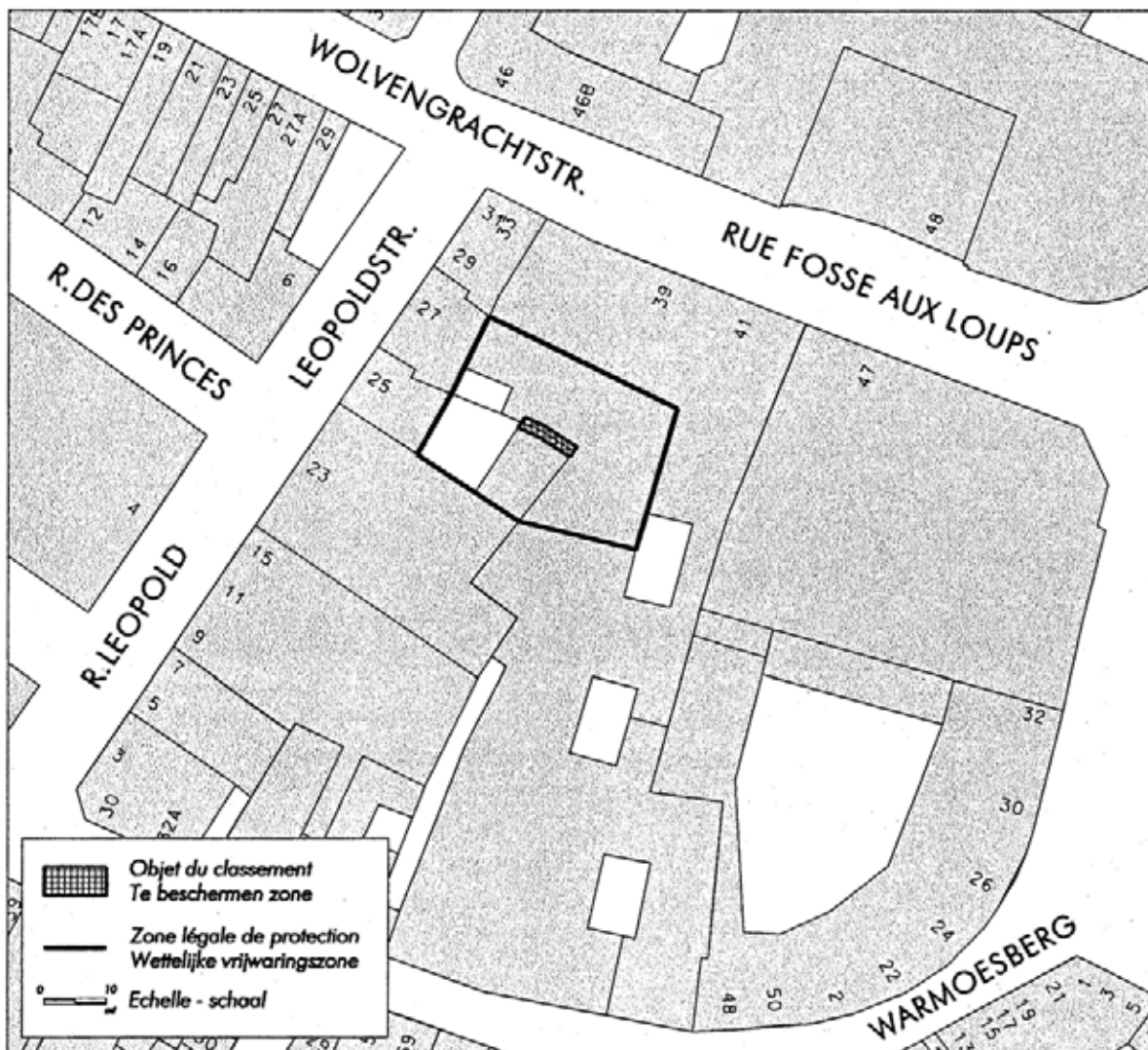
CHANCELLERIE
Gilles CLAESBOU
KANSSELARIJ

ANNEXE II A L'ARRETE DU
 GOUVERNEMENT DE LA REGION DE
 BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT
 COMME MONUMENT LA TOTALITE DES
 VESTIGES DE LA PREMIERE ENCEINTE
 SIS RUE LEOPOLD, 25 ET RUE DU
 FOSSÉ-AUX-LOUPS, 39, A BRUXELLES

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE
 BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE
 REGERING TOT BESCHERMING ALS
 MONUMENT VAN DE TOTALITEIT VAN
 DE OVERBLIJFSELEN VAN DE EERSTE
 STADSOMWALLING, GELEGEN
 LEOPOLDSTRAAT 25 EN
 WOLVENGRACHT 39 TE BRUSSEL

**DELIMITATION DE LA ZONE
 DE PROTECTION**

**AFBAKENING VAN
 DE VRIJWARINGSZONE**

Vu pour être annexé à l'arrêté du **26-09-2002**

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van **26-09-2002**

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

[Signature]
François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Copie en...
[Signature]
Willen DRAPS
 Voor eenkluisdend afschrift

CHANCELLERIE
[Signature]
KANSELARIJ